

3. Гетьманець Михайло. «Слово о полку Ігоревім» у школі. Суми: Вид-во «Собор», 2004. С. 31.
4. Дем'яненко О. О. Система творчих завдань у процесі навчання зарубіжної літератури учнів 5–8 класів [Текст] : автореф. дис. ... канд.пед. наук : 13.00.02 / О. О. Дем'яненко ; Ін-т педагогіки АПН України.– К., 2007. – 20 с.
5. Жила С. О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02. «Теорія та методика навчання (українська література)» / Жила Світлана Олексіївна; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 40 с.
6. Інтегроване навчання як освітній пазл. URL: <https://nus.org.ua/view/integrované-navchannya-yak-osvitnij-pazl/>
7. (дата звернення 22.10.2021). – Назва з екрана.
8. Колоянова О. Інтерпретація твору образотворчого мистецтва як особливий вид діяльності педагога-художника / О. Колоянова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. — 2013. – № 8 (1). – С. 71–76.
9. Модельні навчальні програми для 5-9 класів нової української школи. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
10. Федоренко В. Л. Авторські ігрові проекти / Навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – К.: СПД Богданова А. М., 2007. – С. 11. 8. Фурсова Л. Інтегровані уроки літератури. Тернопіль: Мандрівець, 2004. 80 с.
11. Хребто Т. С. Технологія інтеграції змісту предметів гуманітарного та мистецького циклу в середній загальноосвітній школі. Харків, 2017. С. 3.
12. Що таке інтегроване навчання та які предмети варто об'єднувати у школах. – Режим доступу: https://education.24tv.ua/integrované-navchannya-shho-tse-yaki-predmeti-povini-ukrayini_n1646725/amp (дата звернення 22.10.2021). – Назва з екрана.
13. Яценко Б. Давня Русь і її спадкоємиця Україна у світлі нових досліджень «Слова о полку Ігоревім». *Народна творчість та етнографія*. 2000. № 5–6. С. 42–57.

Інтеграція зарубіжної літератури та інших видів мистецтва як умова формування творчої, креативної та всебічно розвиненої особистості (з досвіду роботи)

*Трипольська Ольга, заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель зарубіжної літератури,
Савченко Ніна, учитель зарубіжної літератури
Люботинської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів
№ 4 Люботинської міської ради Харківської області*

У статті розглянуто можливості інтеграції різних видів мистецтва при вивченні зарубіжної літератури, що відкриває нові шляхи осмислення мистецьких подій та явищ для формування цілісного сприйняття світового літературного процесу й виховання на цій основі високоморальної, естетично чутливої, відкритої інноваціям творчої особистості.

Ключові слова: форми інтеграції в освітньому процесі, літературна та мистецька освіта, творча відеостудія.

Інтегроване навчання в освітньому процесі є однією з важливих і сучасних проблем. Актуальність її зумовлена новими соціальними запитами, оскільки сучасна система освіти спрямована на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу. Саме через інтегроване навчання можна

формувати у здобувачів освіти певний стиль мислення, який впливає на можливості реалізації особистості в сучасному світі.

Рис. 1. Інтеграція в освітньому процесі

На сучасному етапі розвитку освіти реалізацію інтеграції в освітньому процесі можна здійснювати через такі форми:

- інтегровані уроки;
- міжпредметні зв'язки;
- проєктну діяльність учнів;
- позаурочну діяльність.

Оскільки література є одним із видів мистецтва, то й вивчати її слід, залучаючи інші види мистецтва: живопис, музику, театр, кіно тощо. Тому на інтегрованих уроках відомості з різних видів мистецтва не лише доповнюють одне одного, а й становлять певний комплекс, який допомагає учням сприймати навчальний предмет загалом. У результаті таких уроків здійснюється діалог культур.

У чинних програмах із зарубіжної літератури введено рубрику «Література і культура», яка розкриває зв'язки літератури з іншими видами мистецтва, філософією, міфологією; утілення літературних творів у живописі, музиці, кіно тощо. Також у цій рубриці подано інформацію про літературні музеї, визначні культурні явища різних країн і народів та ін. [2].

Досвід показує, що завдання та уроки інтегрованого типу викликають інтерес як у школярів середньої ланки, так і в старшокласників, оскільки уроки літератури мають великі можливості щодо інтеграції. Найбільш вдало ідея інтеграції, на наш погляд, у першу чергу, реалізується через інтеграцію літератури й образотворчого мистецтва: літературний текст сприяє яскравому й образному сприйняттю дійсності, а художня творчість дає можливість висловити своє ставлення до літературного твору в доступній для учнів формі, розвиваючи увагу та уяву. Наприклад, особливості модерністського напрямку початку ХХ ст. краще сприймаються учнями за умови впровадження інтеграції, проводячи паралелі між творчістю французьких символістів Поля Верлена, Артюра Рембо та коментуванням картин Клода Моне, Едгара Дега, музики Клода Дебюссі, Моріса Равеля. За умови правильно побудованої роботи з використанням картин, малюнків, ілюстрацій розвивається та збагачується словниковий запас учнів, стає зрозумілим сенс і значення багатьох нових слів, що належать до історико-етнографічного побуту чи галузі духовного життя народу, стимулюється мовна діяльність.

Світ мистецтва різноманітний, а література, на нашу думку, є універсальним видом мистецтва, саме тому інтеграція з іншими його видами неминуча. На сучасному уроці, наприклад, популярним і дієвим є використання фрагментів екранізації творів літератури. І хоча, на жаль, популярність в учнів кіноверсій перед художнім текстом

викликає занепокоєння, але є також і позитивні моменти, які необхідно використовувати для покращення саме літературної та мистецької освіти. Необхідно пояснювати учням, що кіно – це абсолютно інший вид мистецтва, а прийоми впливу кіно на глядача зовсім інші, ніж вплив слова на свідомість читача. Тож не варто губити такий потужний за силою впливу ресурс як кіно, тим паче, що програма з літератури передбачає порівняння художнього тексту з іншими видами мистецтва, зокрема кіноверсії програмових творів літератури можуть допомогти учням краще зрозуміти конфлікт твору, образи героїв, епоху, у якій відбувається дія. Але, звичайно, пріоритетною на уроці літератури залишається робота з художнім текстом.

Таким чином, інтегровані уроки літератури з використанням живопису, а також музичних творів допомагають учням створювати яскраві художні образи за допомогою слова, фарб, чуттєво-емоційних асоціацій. Робота в цьому напрямі дозволяє формувати інтерес учнів до художньої творчості, розвивати пізнавальну активність і творчу індивідуальність, виховувати словесну культуру, детально розглядати й описувати певний образ, використовуючи епітети, правильно вибудовувати усне та писемне мовлення.

Сьогодення вимагає від педагогів більш широко застосовувати активні форми й методи, технічні засоби навчання, істотно підвищувати якість професійної підготовки, іти в ногу з часом. Наприклад, сучасні технічні засоби дають можливість демонструвати ілюстрації, уривки з екранізованих творів, аудіозаписи, які виконуються відомими артистами. Також доцільно використовувати різноманітні онлайн-сервіси й комп'ютерні програми для створення та відтворення навчального контенту, наприклад: LearningApps, Kahoot, інтерактивні дошки Padlet, Linoit, Canva (для візуалізацій) тощо.

Оскільки вивчення літератури має великі можливості щодо впровадження інтегрованого навчання, слід зазначити, що така робота виходить за межі уроку. Доцільно продовжувати її і в позаурочний час, наприклад, у дослідницькій діяльності. Як приклад – дослідницька робота «Відтворення подій повісті М. В. Гоголя «Тарас Бульба» в різних видах мистецтва», яку було презентовано на II етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України. Практична частина роботи спрямована на спостереження за тим, як взаємозбагачуються різні види мистецтва при взаємодії. Наприклад, сюжет повісті «Тарас Бульба» став основою для створення композитором Миколою Лисенком опери «Тарас Бульба». А для художника Михайла Дерегуса, який написав картину «Тарас Бульба на чолі війська», образ Тараса Бульби – це символ українського козака, героя, який боровся за волю українського народу. Також були розглянуті питання «Тарас Бульба» у світовому кінематографі та образотворчому мистецтві (живопис, графіка, народні промисли, гравюри тощо)». Підсумок дослідження – створення буктрейлера за повістю «Тарас Бульба» (<https://www.youtube.com/watch?v=o5JBvLXqJcg>). Така робота ще раз доводить, що всі види мистецтва доповнюють один одного, створюють картину дії та разом передають образний зміст.

У 2022/2023 навчальному році для поглиблення та поширення внутрішньогалузевих і міжгалузевих зв'язків, більш детального ознайомлення учнів з одним із видів мистецтва – театрального – у 5 класах було запроваджено міжгалузевий інтегрований курс «Драматургія і театр».

Оскільки творчість закладена в дітях самою природою, у кожної дитини є свої здібності й таланти, вони люблять фантазувати, перевтілюватися, то творче самовираження необхідне їм для нормального розвитку. Саме тому *відповідно до мети мовно-літературної освітньої та мистецької галузей метою міжгалузевого інтегрованого курсу «Драматургія і театр» є розвиток особистості учня та учениці, їхніх мовних, читацьких і комунікативних здібностей; здатності сприймати театр як*

специфічний мистецький простір для здобуття досвіду інтерпретацій; досліджувати форму та зміст сценічної творчості; проявляти емоційний інтелект, творче мислення.

Упровадження курсу «Драматургія і театр» є не тільки основою для дослідження акторської експресії, а й дозволяє здобувачам освіти вчитися аналізувати різноманітні ситуації, опановувати необхідні для цього поняття з теорії літератури, теорії тексту, теорії інформації, мистецтвознавства, медіаграмотності.

Театр – це дійсно дивний світ, у якому своя особлива мова. Осягаючи її, учні пізнають мистецтво людей, які створюють виставу: драматурга, композитора, режисера, художника, артистів, декораторів і багатьох інших.

Для розвитку творчого потенціалу учнів на уроках курсу «Драматургія і театр» можна використовувати різноманітні форми роботи.

Рис. 1. Форми роботи для розвитку творчого потенціалу учнів

Хочемо зазначити, що літературу не можна розглядати тільки як набуття знань певних творів, знань про літературні процеси, оперування літературознавчими термінами – у першу чергу, вона є засобом формування гармонійно розвиненої особистості, здатної будувати свою траєкторію життя. Театралізований урок допоможе учням подивитися на літературний твір із різних точок зору, відтворити емоції, рухи, жести персонажів. А для повноцінного сприйняття сценічної дії потрібні декорації та костюми. Усе це сприяє інформаційному збагаченню, розвитку мислення та почуттів учнів.

Таким чином, крім емоційно-естетичного впливу, такі уроки стають джерелом справжнього художнього відкриття світу, стимулом до реалізації творчого потенціалу здобувачів освіти, засобом формування справжнього художнього смаку.

Багато років у закладі працює театральна студія творчих учнів, але сучасні діти віддають перевагу відео. Саме тому також було створено шкільну відеостудію «Творити з душею, творити для душі». Діяльність студії сприяє розвитку творчого мислення. Творча уява дітей втілюється в самостійно створені нові образи, ситуації, дії. Сучасні діти не тільки люблять мистецтво кіно, анімації, вони є одними з масових глядачів відеоконтенту в інтернеті, які намагаються створювати власне відео. Саме тому було

створено канал закладу на YouTube, де учні розміщують результати своєї творчої діяльності.

Разом із учнями ми вивчаємо основні засади створення відеороликів. Кожному етапу приділяємо належну увагу, розподіляємо обов'язки (текст, акторські ролі, монтаж, зйомка тощо). Діти відчують себе так, як у справжньому кіно.

Найважливішим результатом, на думку учнів, є щорічні призові місця в різноманітних обласних, Всеукраїнських і Міжнародних творчих конкурсах: обласному фестивалі з комп'ютерної графіки та анімації серед учнів закладів освіти Харківської області

(https://www.youtube.com/playlist?list=PL3zZ-A-7IR_ZKUn7pcIelJQ39L4vG6sXN), Всеукраїнському мистецькому фестивалі-конкурсі «Квітуча. Вільна. Незалежна» – I місце, Міжнародному багатожанровому конкурсі мистецтв «Творчість.UA» – I місце, Гран-прі, Міжнародному двотуровому творчому конкурсі «Алея Зірок» – I місце, Всеукраїнському конкурсі мистецтв «СВІТ МОЇХ МРІЙ» – I місце, Міжнародному конкурсі мистецтв «TOGETHER» – I місце, Всеукраїнському двотуровому конкурсі мистецтв «Віра» – I місце (https://www.youtube.com/playlist?list=PL3zZ-A-7IR_aFTAAnusIdtj672RizK-2y).

Варто зазначити, що робота творчої відеостудії виходить за межі підготовки й участі в конкурсах. Оскільки тривалий час освітній процес відбувається в дистанційному форматі, учасники студії створюють відеовітання для учасників різних методичних заходів

(https://www.youtube.com/playlist?list=PL3zZ-A-7IR_aZU1GCytaXa23OqanvxvoG), святкові відеоролики: «Перший дзвоник», «Останній дзвоник», «День працівника освіти», «8 Березня» тощо (https://www.youtube.com/playlist?list=PL3zZ-A-7IR_ZJWKyVpwQaHbY68XsjFIET)

Цікавим є проєкт «Світлої науки храм, життєвих досвідів пізнання» (ролик з історії закладу) (https://www.youtube.com/watch?v=TTEcPJ92a_c). Родзинкою творчої студії можна назвати проєкти комунікативної хвилі у формі інтерв'ю «Я – лідер», «Книжки – фітнес для мозку» (https://www.youtube.com/playlist?list=PL3zZ-A-7IR_ZJwWZE5WXtQoQhdMdkE5Ot).

Учасники студії досить вільно володіють навичками роботи з різноманітними відеоредакторами: Windows MovieMaker, Ulead VideoStudio, Movavi Video Editor Plus, Wondershare Filmora тощо, створюють яскраві відео різних видів: ролик з акторською грою, комп'ютерною графікою або мультиплікацією, різноманітні анімації та колажі.

Отже, можна стверджувати, що інтегроване навчання спонукає вчителів до творчої роботи й водночас розвиває творчі здібності учнів, дослідницькі вміння та навички, допомагає краще опанувати навчальний матеріал. І хоча таке навчання вимагає значної витрати часу вчителя, але робота ведеться для досягнення мети: формування всебічно розвиненої особистості, здатної активно діяти в соціальній та професійній сферах.

Список використаних джерел

1. Бишова Т. В. Інтегровані уроки. Київ: Шкільний світ, 2011. – 112 с.
2. Зарубіжна література. 6-9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698.
3. Мельник Н. П. Інтеграція навчального процесу як сучасна освітня технологія. *Завуч*. 2010. № 22. С. 11 – 14.

Інтегрований курс української та зарубіжної літератур (з досвіду роботи)

Коваленко Валентина, учитель української мови та літератури, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії комунального закладу «Первомайський ліцей № 6 Первомайської міської ради Харківської області»

Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної дидактики та методики викладання літератури – інтегрованого уроку, який входить у число нестандартних, творчих форм освітнього процесу. Визначається специфіка такого уроку, його мета, педагогічні можливості, умови та методика проведення. Наведено приклади інтеграції для забезпечення більш якісної підготовки до НМТ з української мови й літератури, надання ґрунтовних знань із літератури, її теорії та історії.

Ключові слова: міжпредметна інтеграція, форми проведення інтегрованих занять, інтегрований блок уроків, буктрейлер.

*Усі знання виростають з одного коріння –
навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки,
а тому повинні вивчатися у зв'язках.
Я. А. Коменський*

Наш час, порівняно з минулими епохами історії людства, має дуже високий рівень інформативності освіти. Ми, вчителі, зобов'язані дати не лише знання дітям, а й навчити їх думати, аналізувати, знаходити потрібну інформацію. Ось тут нам і знадобиться методика інтегрованого навчання. Особливо це важливо під час онлайн-уроків, оскільки вчитель обмежений у часі, а учні, на жаль, ізольовані від активної співпраці. Методика інтегрованого навчання має на меті допомогти збільшити можливості уроку, навчити учнів пізнавати, критично мислити і знаходити оптимальні рішення будь-якої з проблем.

Завдання інтегрованого уроку – розвивати логічне мислення учнів, давати можливість дітям активно усвідомлювати матеріал, розширювати об'єм знань, які забезпечать інтелектуальний розвиток особистості. Саме це допомагає вчителеві уникнути труднощів, викликаних обмеженням часу на вивчення художніх творів на уроках української та зарубіжної літератури. Тому, на мою думку, дуже доцільно в сучасній школі обидва предмети викладати одному вчителеві-філологу, при цьому використовувати інтеграцію, що забезпечить більш якісну підготовку до НМТ і дасть ґрунтовні знання з літератури, її теорії та історії.

Для мене яскравим прикладом проведення інтегрованих уроків став досвід В.О. Сухомлинського – «уроки мислення в природі», які він проводив для 6-річних дітей. Вони були інтеграцією основних видів пізнавальної діяльності: спостереження, мислення, мови – з метою навчання, виховання та розвитку дітей.

Є три рівні інтеграції. Під час планування цього виду діяльності я використовую *міжпредметну інтеграцію* – синтез фактів, понять, теоретичного підґрунтя з української та світової літератури.